Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL ry
Finlands Yrkesfiskarförbund FYFF rf

www.sakl.fi
sakl@sakl.fi

Lapinjärvi 3.10.2022

Eduskunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta

Viite HE 141/2022 vp

Lausunto: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta

Suomen Ammattikalastajaliitto (SAKL) antaa seuraavan lausunnon otsikkoasiassa.

Yleistä

SAKL kantaa huolta Itämeren ja järvien tilasta ja tarvitaan ehdottomasti tehokkaita toimia ravinne- ja vierasainekuormituksen vähentämiseksi, kuten myös mikromuovin määrän rajoittamiseksi. Liitto pitää tärkeänä, että merten ja järvien roskaantuminen vähenee.

SAKL kannattaa hallituksen lakiesitystä yleisellä tasolla.

Muovia sisältävät kalastusvälineet

SAKL lausuu seuraavassa ainoastaan esityksestä siltä osin kuin se koskee muovia sisältäviä kalastusvälineitä.

SAKL katsoo, että asiassa on kolme erillistä ongelma-aluetta ja näitten perusteella tulisi tehdä toimivia ja kustannustehokkaita ratkaisuja. Valtioneuvoston perustelumuistiossa nämä ovat osittain menneet sekaisin, mikä voi hämärtää kokonaisuuden hallintaa.

1. **Nk. haamuverkot**

   KAPYYSI oli vuosina 2018–2020 Euroopan meri- ja kalatalousrahaston (EMKR) rahoittama hanke, jonka toteuttivat Suomen ympäristökeskus (SYKE) ja Suomen Ammattikalastajaliitto. Hankkeessa pyrittiin yhteistyössä sektorin toimijoiden kanssa kartoittamaan Suomen rannikkoalueiden haamuverkkotilanne sekä poistamaan mahdollisuuksien mukaan niitä kalastusalueilta ja kalasatamista. Haamuverkkojen kartoituksen jälkeen niitä kerättiin naaraamalla paikallisten kalastajien kanssa. Pyydysten keräys toteutettiin kesällä 2019.

   Suomen kalastuksen luonteesta ja luonnonolosuhteista johtuen tilanne on erilainen kuin eteläisellä Itämerellä. Hankkeen tuloksena oli, että ammattikalastuksesta peräisin olevat haamuverkot eivät näyttäisi olevan merkittävä ongelma Selkämeren rannikkoalueella. Arviona on, että tilanne on samanlainen muilla Suomen merialueilla.

Kaupallisen kalastuksen volyymi on myös vähentynyt voimakkaasti viimeisten vuosikymmenten aikana ja trendi näyttää jatkuvan. Etenkin verkkokalastus vahinkojen kannalta riskialtteimpina vuodenaikoina on käytännössä loppunut, mikä myös todetaan KAPYYSI-hankkeen raportissa.

Kaupallisen kalastuksen hyvään toimintakulttuuriin kuuluu, että pyyntiin asetetut pyydykset nostetaan merestä pois kalastuksen loppuessa. Pyydykset ovat arvokkaita ja niihin sisältyy paljon työtä, joten kalustosta pidetään hyvää huolta. Kaupallisilla kalastajilla on myös velvollisuus ilmoittaa kadonneista pyydyksistä ja pyrkiä saamaan kadonnut pyydys takaisin.

Pohjoisen Itämeren olosuhteissa ei ole kustannustehokasta ryhtyä pyydysten naaraustoimiin. Tämä todetaan KAPYYSI-hankkeen raportissa ja perusteena ovat koenaarauksissa löydetyt vähäiset määrät muovijätettä.

Haamuverkkojen osalta tulee edelleen painottaa tiedotuksen avulla kaupallisen kalastuksen jo vakiintunutta asianmukaista toimintaa.

2. Historiallinen kalastusvälinejäte

KAPYYSI-hanke ulottui haamuverkkojen ohella myös maissa oleviin ja käytöstä poistettuihin pyydyksiin ja pyydysmateriaalien määriin. Hankkeessa oli myös tarkoitus käsitellä, varastoida tilapäisesti ja toimittaa kerätty materiaali eteenpäin kierrätyksestä vastaavaan laitokseen. Hankkeen raportissa laadittiin luonnos esikäsittelyohjeeksi.

Kierrätyksen ongelmana on, ettei Suomessa ole vielä esikäsittelyn tuloksena syntyneille erille vastaanottoa. Tämän kehittämiseen ja tukemiseen tulisi panostaa myös ympäristöministeriön taholta. Esikäsittely on käsityötä ja siten myös todella kallista.

Kalasatamissa ja myös yksityisissä tiloissa on jo käytöstä poistettuja pyydyksiä. Kokonaismäärästä ei ole minkäänlaista arviota siitä huolimatta, että tämä tarve tuotiin esille KAPYYSI-hankkeen yhteydessä.

On syytä ryhtyä kannustavilla toimilla (rahallisella tuella) edistämään historiallisen kalastusvälinejätteen keräämistä ennen kuin tuottajavastuu astuu voimaan. Historiallinen jäte ei voi jäädä perustettavan tuottajayhteisön maksettavaksi.

3. Kalastusvälinejäte

Esitetyn lainsäädännön fokuksessa on, vaikkakin se osittain hämärtyy perusteluosiossa, jatkossa kertyvä kalastusvälijäte. Esityksen mukaan vuodesta 2025 alkaen. Kalastusyrityksien toiminnalle on eduksi, että jätehuolto on asianmukaisesti järjestetty. Kalastusyritysten kannalta on kuitenkin ensisijaisen tärkeää, että kalastusvälinejätteen tuottajavastuu toteutetaan järkevästi ja kustannustehokkaasti.

Ympäristöministeriön alkuperäinen malli hyvin laajasta ja tiheästä keräilyverkostosta olisi ollut tehoton ja hyvin kallis. Perustelumuistion ja lausunnolla olleen asetusluonnoksen perusteella vastaanottopisteiden määrää on vähennetty alkuperäisestä 300 pisteestä 150 pisteeseen. Tämä on parannus, vaikkakin 150 pistettä on vieläkin suuri määrä.

Samoin perustelumuistion ja asetusluonnoksen perusteella vaikuttaisi siltä, että lainsäädäntö antaisi tuottajille vapaammat kädet järjestää keräily. Tämäkin on myös ilmeinen parannus.

Perustelumuistion laskelmat eivät kuitenkaan vielä alkuunkaan vakuuta ja eivät todennäköisesti vastaa todellisia kustannuksia. Kalliin ja tehottoman järjestelmän perustaminen vaikuttaisi sekä kotimaisten pyydysvalmistajien talouteen ja mahdollisuuksiin jatkaa toimintaansa että kalastusyritysten ja koko kotimaisen kalatuotannon toimintamahdollisuuksiin. Kalastusyritysten kannalta on ensisijaisen tärkeää, että kalastusvälinejätteen tuottajavastuu toteutetaan järkevästi ja kustannustehokkaasti. Ala ei kestä lisää taloudellisia rasitteita.

Järjestelmän rakentamisessa tulee huomioida alan todella pieni koko. Merialueella on ainoastaan noin 400 kalastusyritystä ja sisävesillä noin 300, nämä tuottavat pääosan kalasta. Yritykset ovat hajallaan pitkin rannikko- ja sisävesialuetta, mikä vaikuttaa suoraan kalastusvälinejätteen suuriin kuljetuskustannuksiin. Kaupallisen kalastajien määrä vähenee edelleen pitkällä aikavälillä kalastajien ikärakenteen, sekä hallinnon ja poliittisten päätösten seurauksena.

Kustannusvastuu ei ehkä kaikilta osin jakaannu oikeudenmukaisesti, jos myös vapaa-ajankalastuksen verkot (seisovat pyydykset) ovat samassa jätehuoltokeräyksessä kuin kaupallisen kalastuksen pyydykset. Tämä lienee kuitenkin pienempi paha tässä tilanteessa.

Tuottajayhteisön on kustannusten hillitsemiseksi ehdottomasti saatava suunnitella kaupallisten pyydysten jätehuolto (erilliskeräys ja kuljetus). Tuottajayhteisö vastaa kustannuksista ja myös käytännön toimeenpano on oltava samoissa käsissä. Keräyspisteitä voi esimerkiksi olla isommissa kalasatamissa (esimerkiksi enintään noin 10–15 kpl merialueella), kotimaisten pyydysvalmistajien ja maahantuojien tiloissa sekä mahdollisissa muissa tuottajayhteisön harkitsemissa keräilyn kannalta tarkoituksenmukaisissa paikoissa, esimerkiksi kunnalliset tavanomaiset keräilypisteet. On mahdollista myös järjestää erilaisia kampanjoita kalastusvälinejätteen keräämiseksi (”teemapäiviä”).

Keräyspisteet myös kaikella todennäköisyydellä keräävät helposti muuta jätettä, joka lisää tuottajayhteisön ja sen kautta välillisesti elinkeinon kustannuksia. Toisaalta muun muassa tästä syystä, yleisten turvallisuussyiden lisäksi, jo monet satamat ja tilat ovat lukittuja ja sinne on pääsy vain käyttäjillä. Tästä syystä ei myöskään ympäristöministeriön alkuperäinen malli ollut käytännössä toteutettavissa. Kalastusvälinejätteessä voi myös olla muuta jätettä (biojätettä), joka ajan myötä voi aiheuttaa hygieniaongelmia. Näin ollen keräyspisteiden tyhjennysväli ei voi olla liian pitkä, toisin kuin perustelumuistiossa annetaan ymmärtää.

Kaupalliset kalastajat, etenkin troolikalastusyritykset mutta myös osittain muut, tuovat maahan itse pyydyksiä. SUP-direktiivin artikla 3.11a antaa poikkeuksen kaupalliselle kalastajalle, eli häntä ei katsota maahantuojaksi. Tämä poikkeus kaupalliselle kalastajalle on oltava osana kansallista lainsäädäntöä elinkeinon kustannusten hillitsemiseksi. Osa kalastajista valmistaa myös pyydyksiä oman käyttöön ja myy pienessä mittakaavassa toisille kalastajille. Nämäkin kalastajat on oltava tuottajayhteisövelvoitteen ulkopuolella.

Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL ry

Kim Jordas
toimitusjohtaja